

Læsning af Lacans « L'envers de la psychanalyse »

Argument til Agoraens seminar 2, 2017-2018

Til forskel fra Freud, der tog udgangspunkt i neuropatologien, var det ikke så meget neurologien der blev Lacans adgangsvej til psykoanalysen, men snarere hans erfaringer med psykiatrien, navnlig de spørgsmål som psykosen rejser med hensyn til virkelighedens oplevelse: Hvordan kommer virkeligheden i stand? og Hvordan indtager den enkelte en plads deri? var problematikker som længe organiserede Lacans overvejelser.

I mange år forsøgte han at anvende fænomenologien til at få klarhed over det, indtil det gik op for ham at 'virkeligheden' var en effekt af hvad Freud kaldte 'den psykiske realitet' og at realitetstestning i høj grad er forbundet til *ønskets* dimension.

Man kan på denne baggrund godt sige, at Lacans 'Tilbage til Freud'-kampagne fra 1953 af, ikke mindst udtrykker hans egen genoptagelse af '*der Wunsch*' som hjørnesteinen i den psykoanalytiske lære. Thi fra da af genfremsætter han på egne vegne ønskespørgsmålet — noget som den psykoanalytiske tradition ellers havde forladt til fordel for et banaliseret 'realitetsprincip' der uden videre satte lighedstegn mellem *realitet* og *virkelighed* — som videnskabeligt emne. Dette kom i stand takket været de nye tankemuligheder som den overordentligt virkningsfulde tredeling mellem det *imaginære*, det *symbolske* og det *reelle* gav plads til.

Overordnet kan de efterfølgende tyve år i Lacans arbejde derfor uden problemer resumeres således:

- mens 50'erne blev brugt til at affatte de formale rammer der lader *ønskets dialektik* gøre sin indvirkning gældende¹,
- gik 60'erne med at udlede de operationer (Freud siger: 'foregange') der deltager i organisering af det *fantasme*² som ligger til grund for ethvert ønske.

Seminaret « *L'envers de la psychanalyse* » fra 1969-1970 som vi nu sætter på programmet i vores sammenhæng, sammenfatter det forudgående årti og går videre end det. For dér formår Lacan nemlig, endnu engang, at reformulere den psykoanalytiske lære ved at løse det spørgsmål, som Freud allerede i 30'erne fremlagde, vedrørende de forbindelser der måtte være mellem 'individual-' og 'social'-psykologien. Lacan viser her, at *fantasme*-spørgsmålet er uløseligt forbundet med *diskursiviteten* og at intet mindre end betingelserne for 'sammenhængskraften' (*le lien social*) hidrører fra deres samspil.

Studiet af denne til- og sammenknytning af libidinal art bliver nu muligt, fordi seminaret *l'envers de la psychanalyse* er det sted hvor Lacan langt om længe giver en

¹ Lacans tekst *Subversion du sujet et dialectique du désir*, der sammenfatter de forudgående års arbejde, publiceres i 1960.

² Dvs. og sagt alment: den grundlæggende fantasi eller tankemæssige skematisme som Freud tilskriver det ubevidste. Hos Freud opnår 'fantasmet' dog ikke en egentlig begrebslig form (spørgsmålet om 'det seksuelle' fungerer blot som fænomenologisk markør), hvorfor det bliver først med Lacan at fantasmet — i og med *le graphe du désir* — får en endelig begrebslig status. Lacans klar bestræbelse går ud på at bestemme dets formale forankring (hvilket han altså bruger 60'erne til, som sagt — seminaret fra 1966-1967 bærer i øvrigt titlen: *La logique du fantasme*).

psykoanalytisk definition af *diskurs*-begrebet, en term som ganske vist har fulgt ham lige siden han for alvor slår ind på Freuds undersøgelse af det ubevidste ud fra *Wunsch*-perspektivet³, men som han ikke havde fået nærmere bestemt tidligere. Resultatet er ganske enkelt fremragende. Vi skal derfor følge det afklaringsarbejde der foregår heri, under hensyn til dets bærende tematikker. Blandt andet begribelsen af sjælelivet som andet end et ontologisk skalkeskjul, men som noget der vedrører de subjektive ståsteder (*positions subjectives*) som diskursens indretning tillader — med dens muligheder og umuligheder til følge.

Fra da af bliver det for alvor muligt at sammentænke forbindelserne mellem *virkeligheden*, *realiteten* og *det reelle*. Thi diskurs-begrebet giver også mulighed for at overveje den egentlige rummelighed — som metaforen om 'det psykiske apparat' sætter i værk — på en ny måde og kan i øvrigt hjælpe os til bedre at forstå hvorfor Lacan, uden nogen som helst form for koketteri eller paradoks, i ramme alvor kan hævde at psykoanalysen *er* virkeligheden⁴.

Jeg vil tage ét kapitel ad gangen og lægge ud med at udpege hvad der måtte forekomme mig at være grundproblematikkerne deri, som optakt til en fælles drøftelse hvor deltagerne også kan bringe deres spørgsmål i spil. Det siger sig selv at dette forudsætter at teksten (i hvert fald de dele af den der vil være på programmet fra gang til gang), formodes læst på forhånd.

Der findes ikke en oversættelse af « *L'envers de la psychanalyse* » på dansk (hvorfor jeg indtil videre har ladet titlen forblive på fransk, thi det bliver i løbet af vores læsning, at mulighederne for en dansk gengivelse vil vise sig).

På fransk har vi den officielle, redigerede, udgave fra forlaget Seuil (Paris, 1991), men der findes også visse uredigerede versioner af det (som dog er sat op på en måde som er ganske læselig), som er tilgængelige på nettet (for eksempel

<http://staferla.free.fr/S17/S17.htm>).

På engelsk har vi så Russell Griggs oversættelse (*The Other Side of Psychoanalysis*, W.W. Norton & Co., 2007), som følger Seuil's udgave, men vi har også Cormac Gallaghers oversættelse af udskrifterne:

<http://www.lacanireland.com/web/wp-content/uploads/2010/06/Book-17-Psychoanalysis-upside-down-the-reverse-side-of-psychoanalysis.pdf> .

Vi er her i den heldige situation at *L'Envers* rummer 13 seancer og at vi ligeledes har 13 tirsdage til rådighed. Det giver mulighed for at kunne foretage et nogenlunde systematisk studie.

En general præsentation vil blive fremlagt ved Agoráens opstart den 3.9.2017.

Osvaldo Cariola

³ Jvf. Lacans ganske tidlige definition af det ubevidste som '*discours de l'Autre*'.

⁴ I et oplæg han holdt i Milano den 18.12.1967 under overskriften « De la psychanalyse dans ses rapports avec la réalité ». Findes i *Autres écrits*, 2001, ss. 351-359.

Tretten tirsdage fra kl. 19 til 21, fra september 2017 til maj 2018.

(dvs. den 26/9, 10/10, 31/10, 14/11, 28/11 og 12/12 (2017) samt den 6/2, 27/2, 13/3,
3/4, 17/4, 1/5, og 15/5 (2018).

Koordineret ved Osvaldo Cariola.